

Kenen talkoot?

Talouspolitiikan vaikutuksia 2011-2018

Olli Kärkkäinen, Yksityistalouden ekonomisti

26.9.2017

Kenen talkoot?

Analyysin sisältö

- Talouspolitiikan voittajat/häviäjät 2011-2018
- Talouspolitiikan välitön vaikutus tuloeroihin 2011-2018
- Talouspolitiikan sukupuolivaikutuksia 2011-2018
- Talouspolitiikan vaikutus työnteon kannustimiin 2011-2018
- Työllisyyden ja tuloerojen välinen suhde
- Ennuste tuloerojen kehityksestä 2016-2018

**Miksi tuloerojen muutoksia tulisi
tarkastella tarkemmin?**

Tuloerot kiinnostavat, mutta julkisen/poliittisen keskustelun näkökulma on yleensä hyvin lyhyt

HALLITUS PÄÄTTI LEIKATA KAIKKEIN HEIKOIMMILTA

Laskelma: Hallituksen verolinja kasvattaa tuloeroja

ANDERSSON BUDJETTIKESKUSTELUSSA:
HALLITUS KASVATTA A TULOEROJA

Yle: Urpilainen uskoo budjetin kaventavan tuloeroja

Köyhät köyhtyvät ja rikkaat rikastuvat:
Laskelmat todistavat tuloerojen kasvavan

EDUSKUNNAN TIETOPALVELU
VASEMMISTOLIITOLLE: SIPILÄN HALLITUS
KASVATTA A TULOEROJA

Valtionvarainministeriön
budjettiesityksen sosiaaliturvaleikkaukset
kasvattavat tuloeroja

Laskelma: Kiky ja veronkevennykset kasvattavat tuloeroja sekä tuloluokkien että sukupuolten välillä

VM laski: Näin ensi vuoden budjetti vaikuttaa tuloeroihin – pienituloiset kärsivät, ylemmissä luokissa tulot kasvavat

Karkaavatko tuloerot liian suuriksi?

**Tuloerojen dekomponointi:
Rakenteelliset muutokset
+
Päätösperäiset muutokset**

Mitkä tekijät vaikuttavat tuloeroihin?

1. Rakenteelliset muutokset (mm. väestömuutokset)
2. **Talouspolitiikan välittömät vaikutukset (staattisia)**
3. Talouspolitiikan välilliset vaikutukset (mm. käyttäytymisvaikutukset, työllisyysvaikutukset)

Talouspolitiikan vaikutusten arviointi mikrosimuloinnin avulla

Talouspolitiikan suorien tulonjakovaikutusten arviointi

- Pidetään väestö ennallaan
 - ei rakenteellisia muutoksia
 - ei käyttäytymisvaikutuksia
- Lainsäädännön euromääräiset parametrit muutetaan aineistovuoden tasoon kuluttajahintaindeksillä
 - Sosiaalietuuksien hintatasoa hitaampi kasvuvauhti tulkitaan päätösperäiseksi muutokseksi
 - Verotuksen kuluttajahintaindeksin mukaisia inflaatiotarkistuksia ei tulkita päätösperäiseksi. Sen sijaan kuluttajahintaindeksistä poikkeavat (matalammat tai korkeammat) indeksitarkistukset veroparametreihin tulkitaan päätösperäiseksi muutoksiksi
 - Tarkastelussa myös ”passiiviset” päätökset (mm. sosiaalietuuksien ostovoiman heikkeneminen, veroasteikon inflaatiotarkistusten tekemättä jättäminen)
 - Vaihtoehtona ansiotasokorjaus (laskelma liitteenä)
- Sama menetelmä mm.: Bargain & Callan 2010; Honkanen & Tervola 2014; Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2011–2015

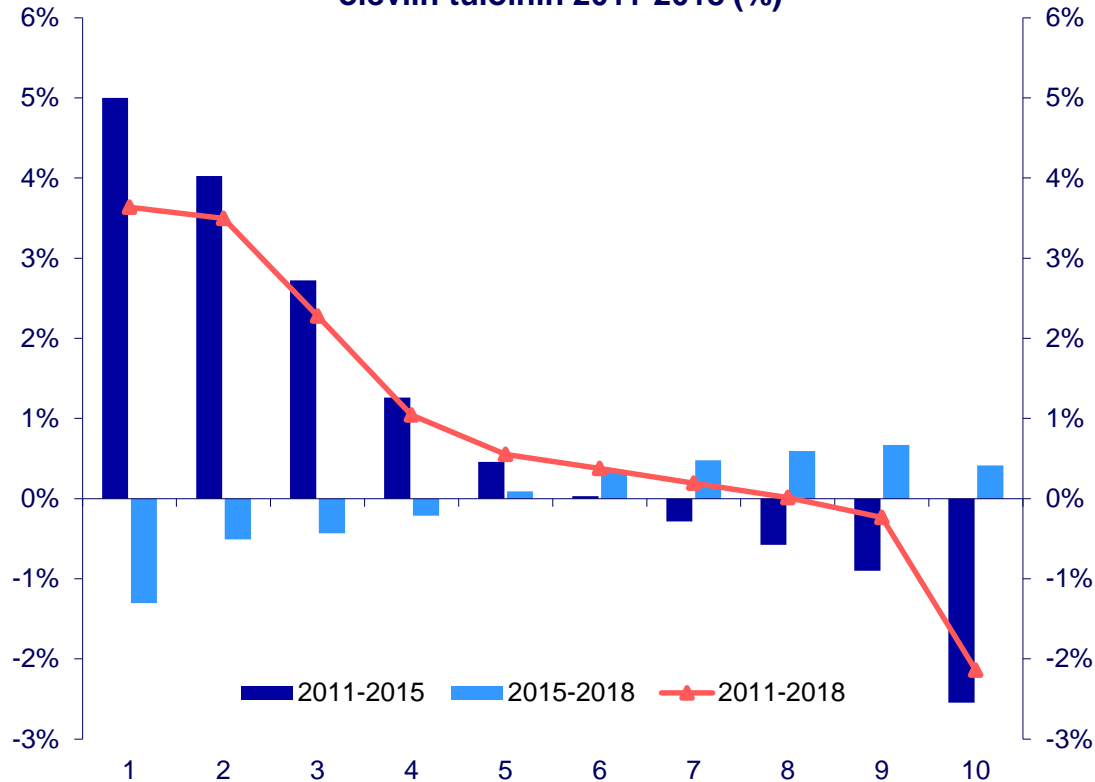
Talouspolitiikan vaikutusarviointi 2011-2018

- Aineistovuosi: 2015
- Lainsäädäntövuodet: 2011–2018
- Tarkasteluna julkisen sektorin vero- ja sosiaaliturvamutokset
 - päätösperäiseksi on tulkittu myös kunnallisveromuutokset ja sosiaalivakuutusmaksujen muutokset
- Laskelmat toteutettu SISU-mikrosimulointimallin ja rekisteriaineiston avulla
- Mukana kaikki SISU-mallin simuloimat erät
 - Tarkempaa tietoa laskelmassa huomioituista muutoksista liitteenä

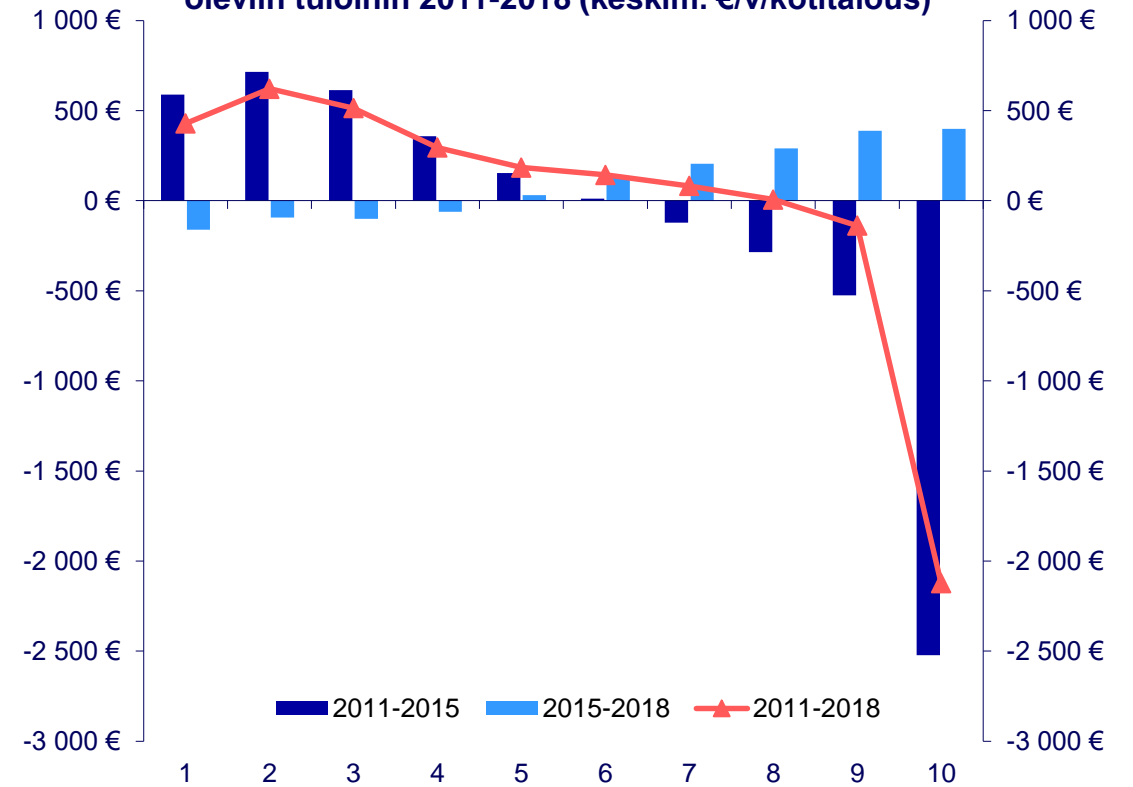
Talouspolitiikan voittajat ja häviäjät 2011-2018

Talouspolitiikka on kasvattanut pienituloisten tuloja ja pienentänyt suurituloisten tuloja 2011-2018, vaalikausien välillä on kuitenkin painotusero

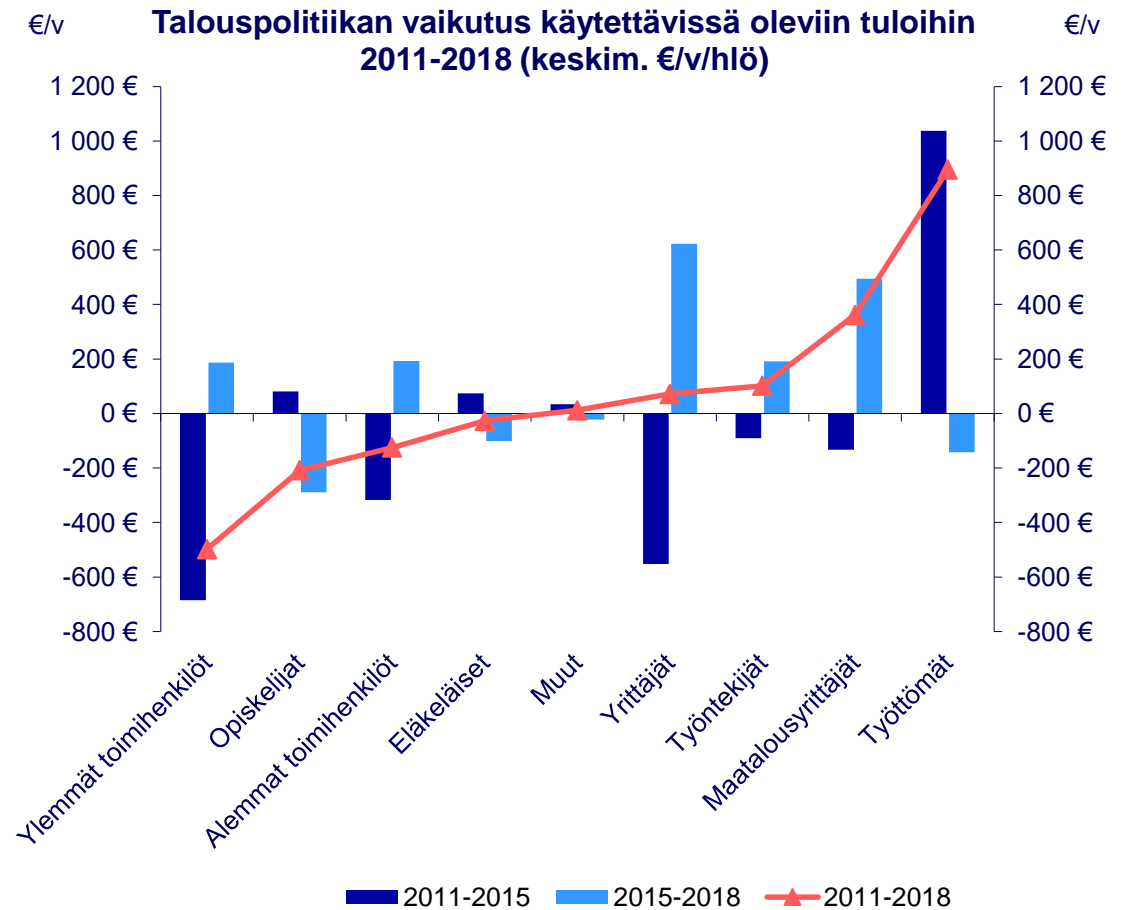
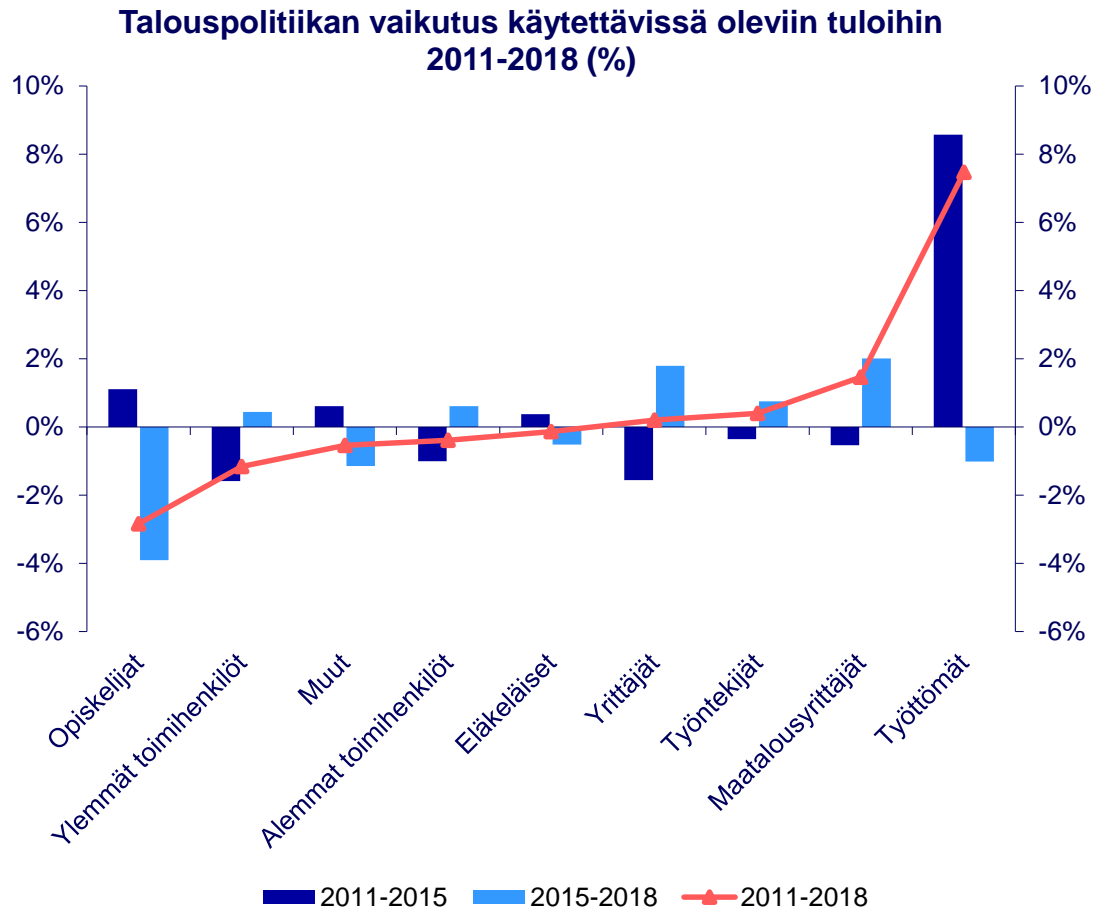
Talouspolitiikan vaikutus tulokymmenysten käytettävissä oleviin tuloihin 2011-2018 (%)

Talouspolitiikan vaikutus tulokymmenysten käytettävissä oleviin tuloihin 2011-2018 (keskim. €/v/kotitalous)

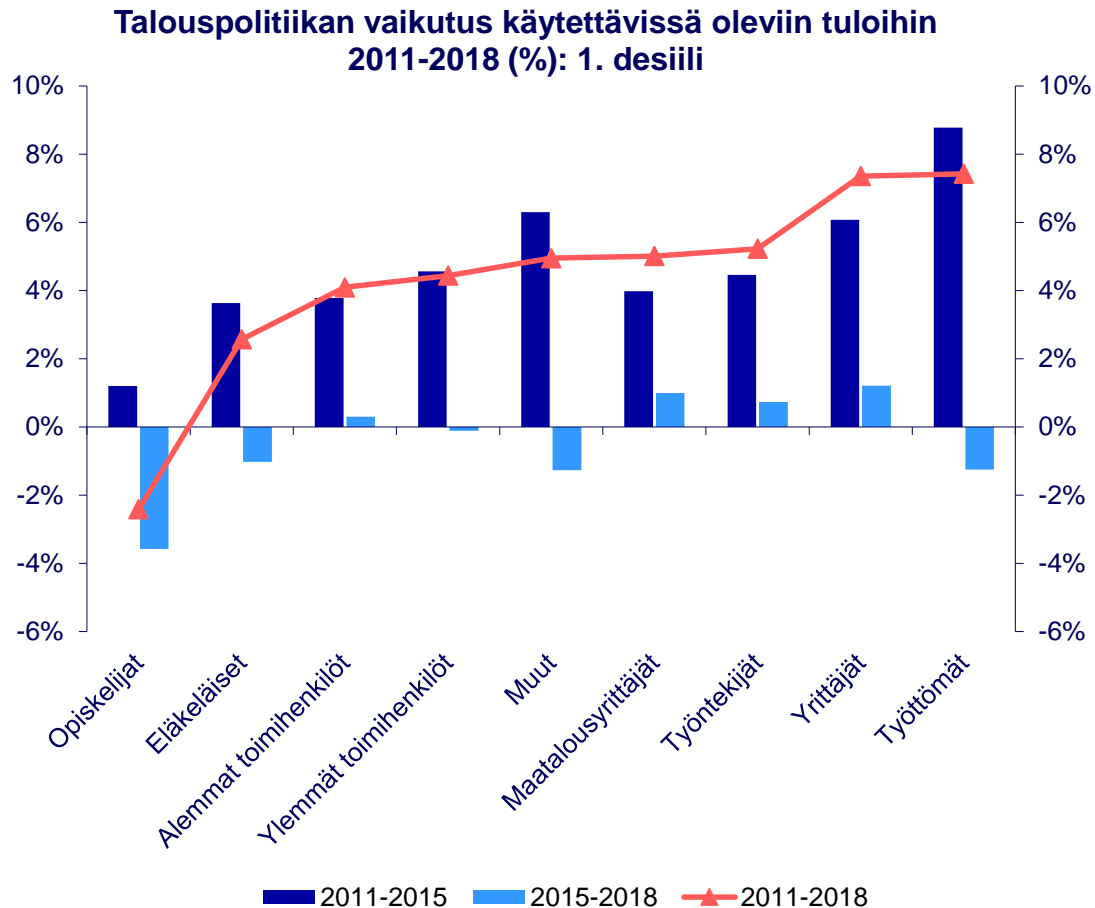

Talouspolitiikka on kasvattanut eniten työttömien tuloja 2011-2018, syynä mm. työttömyysturvan tasokorotus 2012

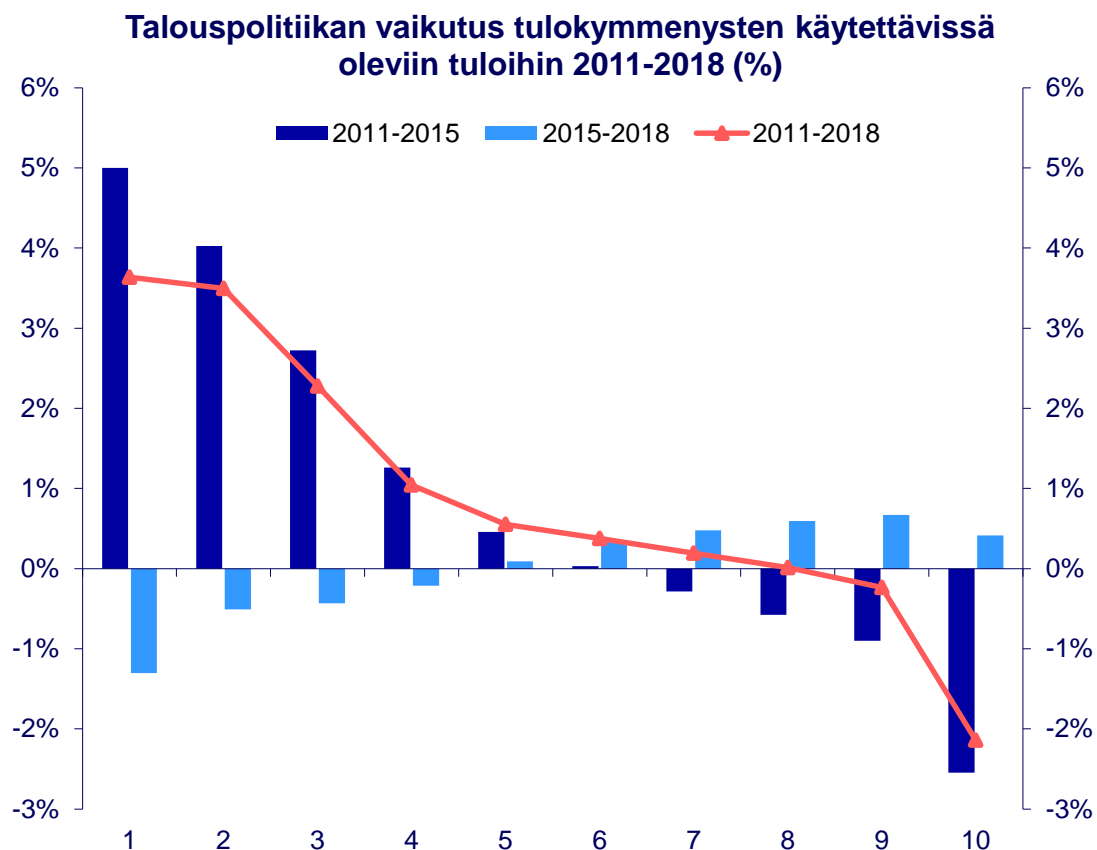
Huom. Sosioekonomiset ryhmät on määritelty mikrosimulointiaineiston tulotietojen perusteella. Siksi ne eivät täysin vastaa virallisia sosioekonomisia ryhmiä. Työttömiksi on määritelty henkilöt, jotka kuuluvat ryhmään "Muut" ja saavat jotain työttömyysetuutta

Tarkempi katsaus pienituloisimpiin: talouspolitiikan vaikutus pienituloisimman kymmenyksen (1. desiiili) käytettävissä oleviin tuloihin

- Tuloryhmien sisällä on eroja: pienituloisimmasta kymmenyksestä ainoastaan opiskelijoiden tulot ovat laskeneet talouspolitiikan seurauksena 2011-2018
- Työttömien tulot ovat kasvaneet (+7,4 %) ryhmässä eniten (staattisesti mitattuna) talouspolitiikan seurauksena 2011-2018
- Tällä vaalikaudella (2015-2018) opiskelijoiden (-3,6 %) lisäksi myös työttömien (-1,2 %) ja eläkeläisten (-1,0 %) tulot ovat laskeneet politiikan välittömänä seurauksena pienituloisimmassa tulokymmenyksessä
- Sen sijaan pienituloisimmat työntekijät ja yrittäjät ovat hyöttyneet myös tämän vaalikauden talouspolitiikasta

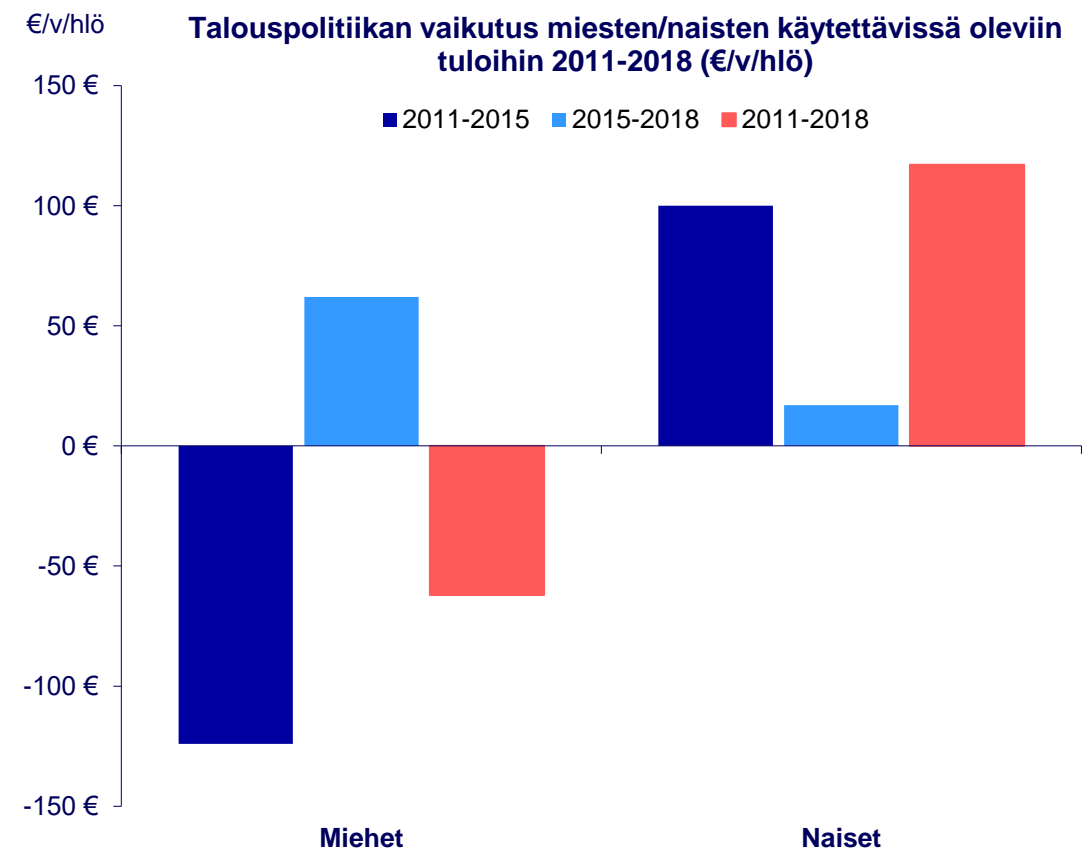
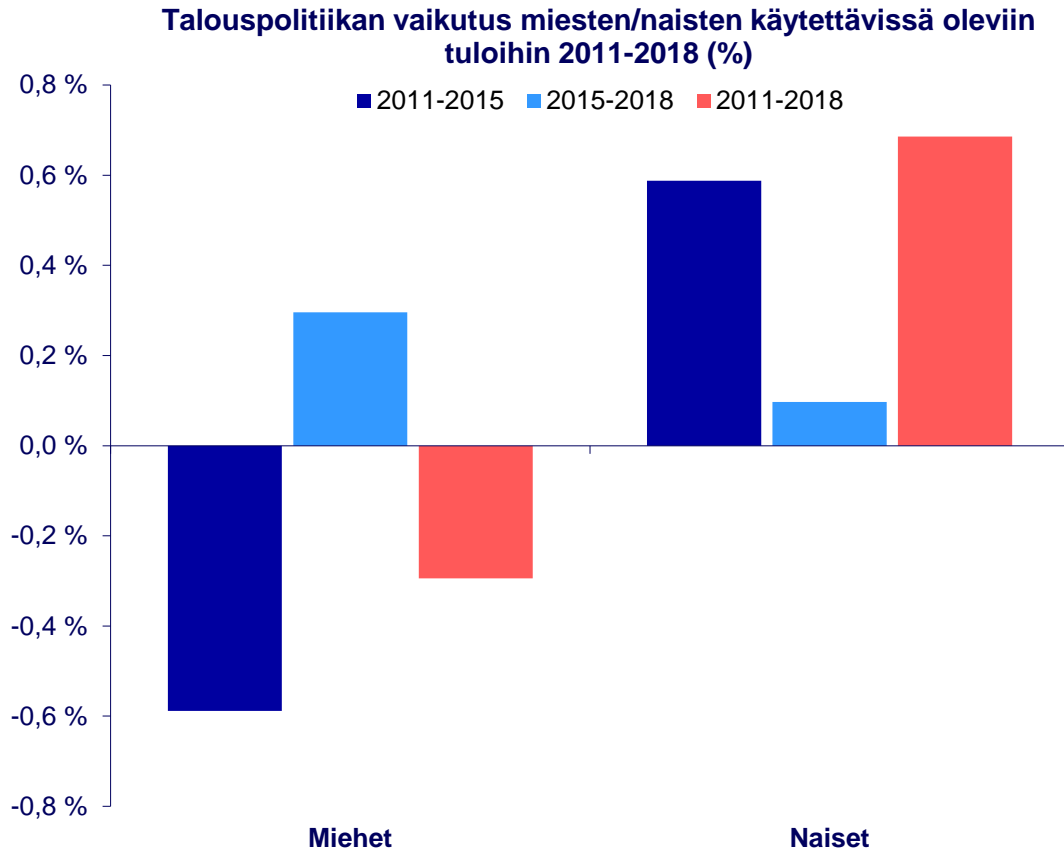
Huomioita talouspolitiikan voittajista ja häviäjistä 2011-2018

- Vaalikaudella 2011-2015 tehty talouspolitiikka hyödytti pienituloisinta puolikasta kotitalouksista. Suurituloisempien käytettävissä olevia tuloja pienensivät mm. veronkiristykset
- Tällä vaalikaudella talouspolitiikka on hyödyttänyt suurituloisinta puolikasta (syynä mm. veronkevennykset). Mm. indeksijäädysten takia pienituloisimpien tulot ovat hieman pudonneet talouspolitiikan seurauksena 2015-2018
- Kokonaisuutena talouspolitiikka on ollut tuloeroja tasaavaa 2011-2018
- Tuloluokkien sisällä on suuria eroja. Sosioekonomisista ryhmistä työttömät ovat olleet talouspolitiikan suurimpia voittajia ja opiskelijat suurimpia häviäjiä 2011-2018.

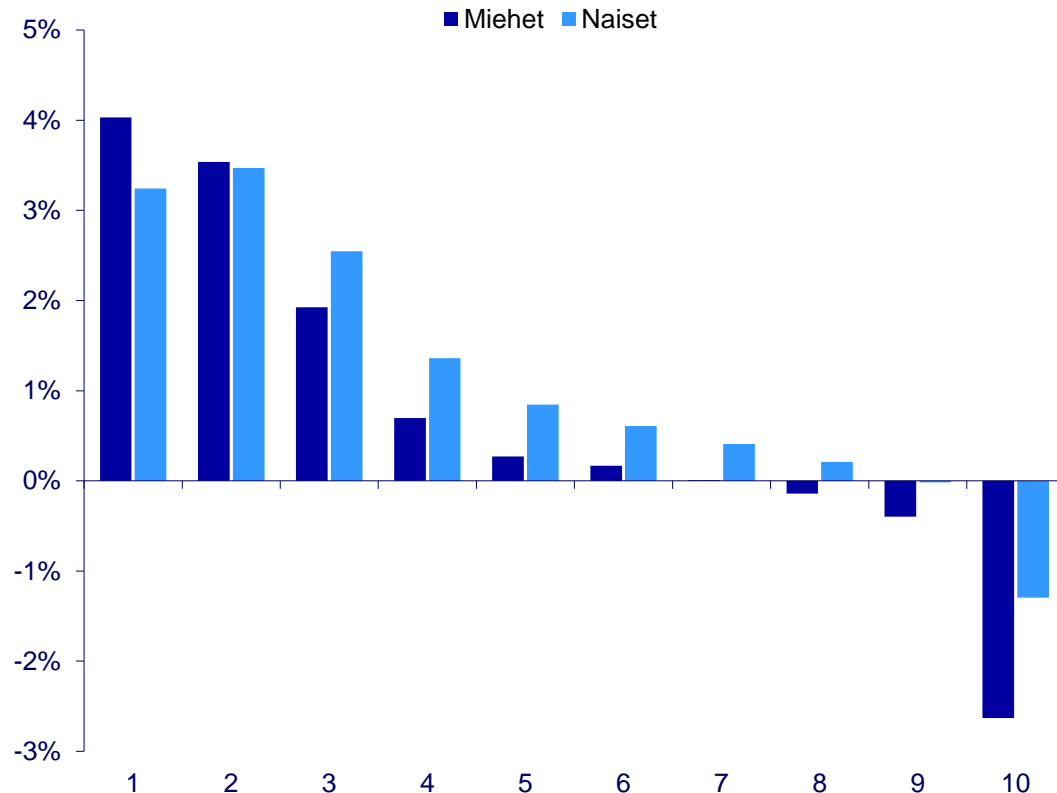
Talouspolitiikan sukupuolivaikutukset

Talouspolitiikka on kasvattanut naisten tuloja ja pienentänyt miesten tuloja 2011-2018, tällä vaalikaudella miehet ovat hyötäneet talouspolitiikasta hieman naisia enemmän

Talouspolitiikka on kasvattanut naisten tuloja ja pienentänyt miesten tuloja 2011-2018

Talouspolitiikan vaikutus miesten/naisten käytettävissä oleviin tuloihin eri tulokymmenyksissä 2011-2018 (%)

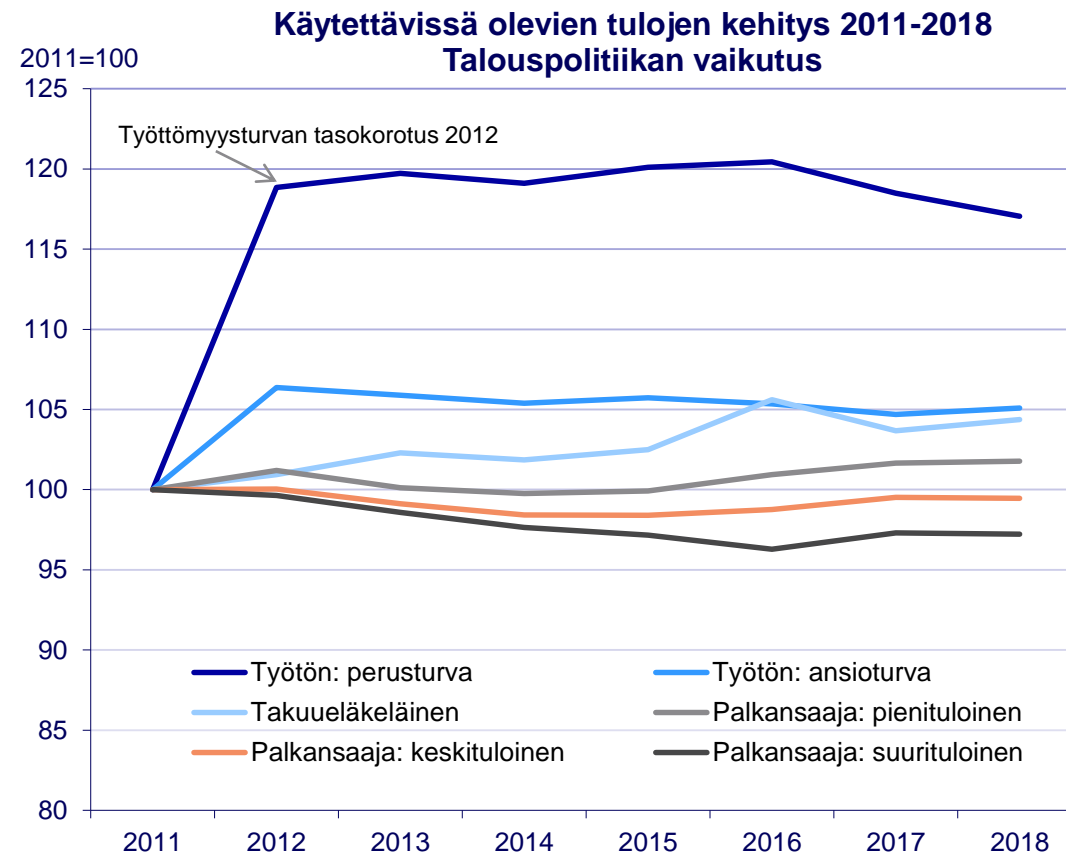
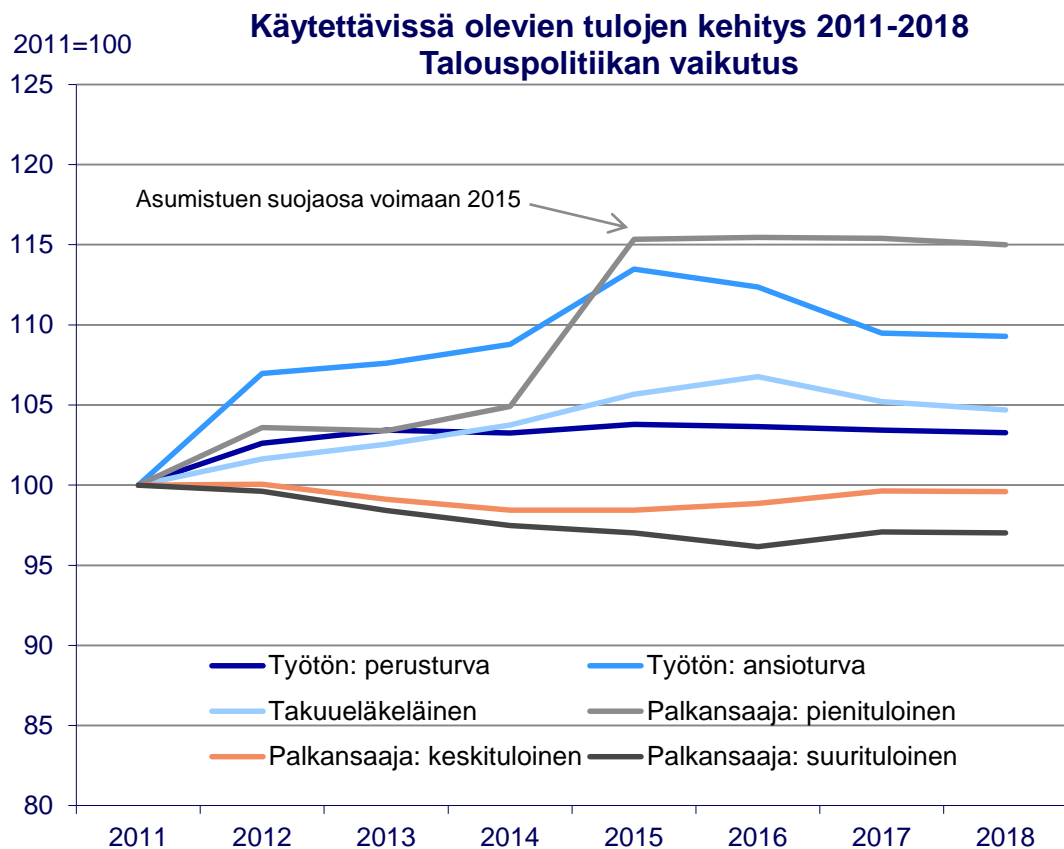
- Miehet ovat hyötynneet talouspolitiikasta naisia enemmän pienituloisimmissa tulokymmenyksissä (desiilit 1.-2.)
- Naisista tulojakauman mukaan tarkasteltuna häviäjiä ovat ainoastaan suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluvat
- Miehistä tulojakauman mukaan tarkasteltuna häviäjiä ovat kolmeen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluvat

Esimerkkilaskelmia talouspolitiikan vaikutuksista 2011-2018

Talouspolitiikan vaikutus esimerkkihenkilöiden tuloihin 2011-2018 (2011=100)

Vuokra-asunto keskikokoisessa kaupungissa

Velaton omistusasunto

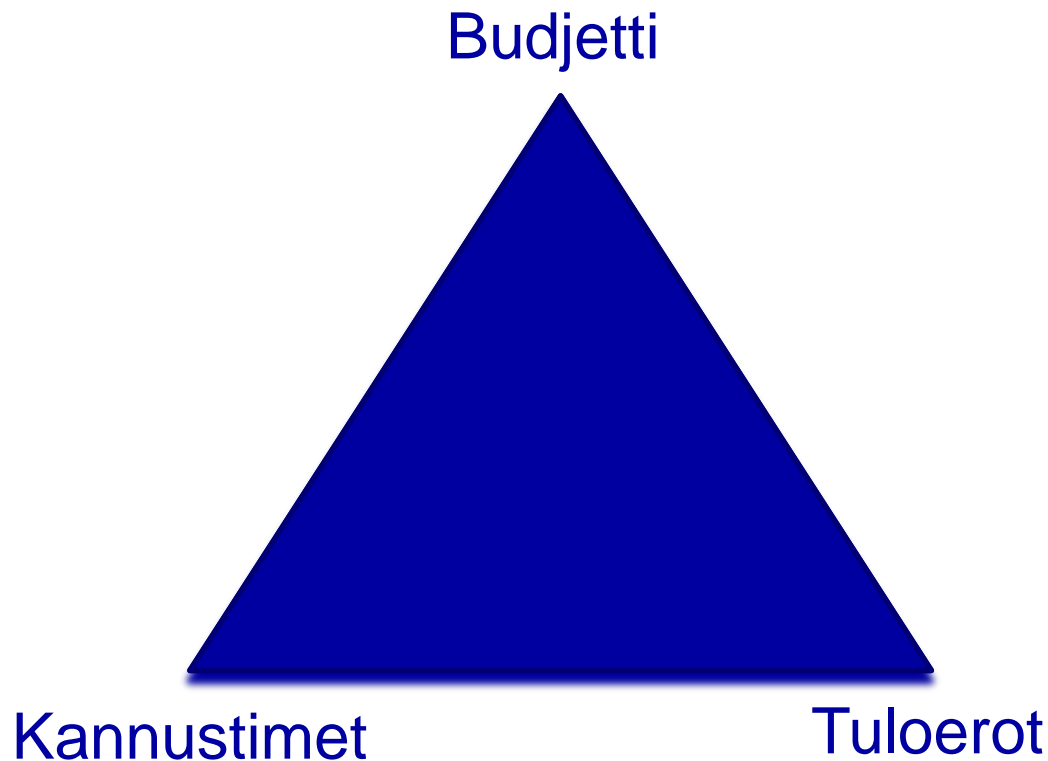

Pienituloinen: palkka 1 670 €/kk, keskituloinen: palkka 3 340 €/kk, suurituloinen: palkka 10 020 €/kk. Esimerkkihenkilöt asuvat yksin.

Muut oletukset vastaavat kuin Perusturvan riittävyden arviointiraportin laskelmissa (THL (2015): Perusturvan riittävyden arviointiraportti 2011-2015)

Dynamiikkaa: Työnteon kannustimet ja työllisyys

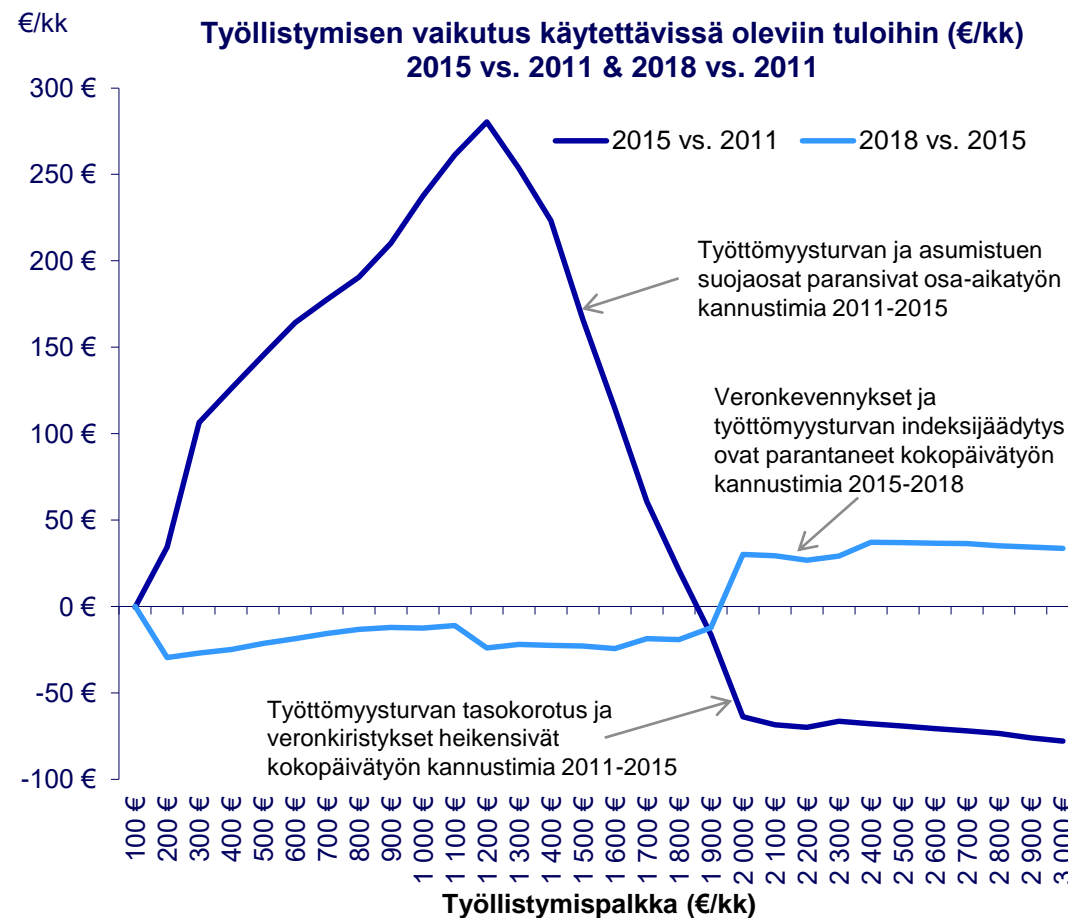
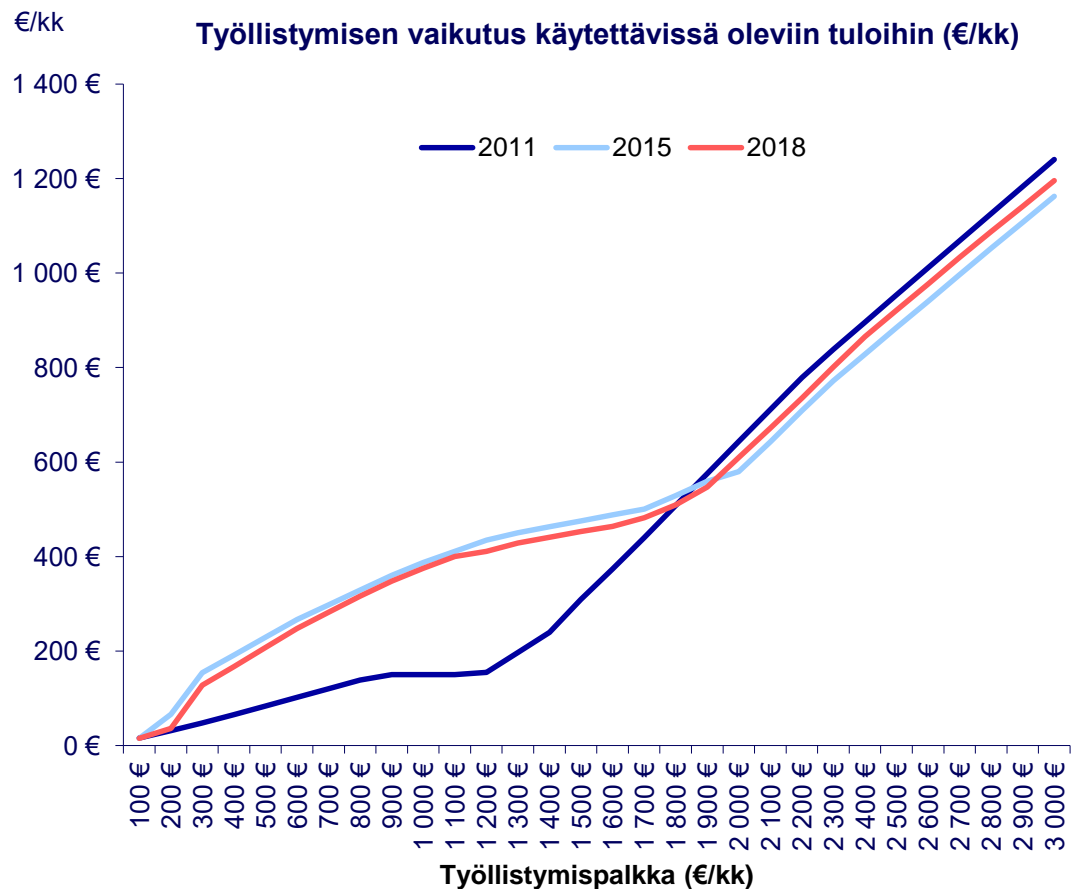
Kannustinloukkujen purkaminen on tasapainottelua – kannustimia parantavat toimet voivat kasvattaa tuloeroja

- Työnteon kannustimia voidaan parantaa joko kasvattamalla (pientuloisten) työntekijöiden tuloja tai pienentämällä työttömien tuloja
 - Työntekijöiden tulojen kasvattaminen esim. verotusta keventämällä on kallista; yleinen veroale on tehoton tapa purkaa kannustinloukkuja
 - Työttömien tulojen pienentäminen kasvattaa tuloeroja (staattisesti mitattuna)
- Monet työnteon kannustimia parantavat toimet kasvattavat tuloeroja
- Kannustinloukkujen trilemma: budjetti vs. kannustimet vs. tuloerot
 - 2011-2015 työttömien taloudellinen asema parani, mutta kannustimet kokopäivätyön vastaanottamiseen heikkenivät
 - Työttömyysturvan ja asumistuen suojaosat paransivat osa-aikatyön kannustimia, mutta heikensivät kannustimia siirtyä osa-aikatyöstä kokopäivätyöhön
 - Tarkemmin: Kotamäki & Kärkkäinen (2014): Työllisyys kasvaa, työnteke vähenee? Työnteon kannustimet ja suojaosareformin vaikutus
- Huom. Kaikki tuloeroja kasvattavat toimet eivät ole kannustinuudistuksia

Talouspolitiikan vaikutus työllistymisen kannustimiin

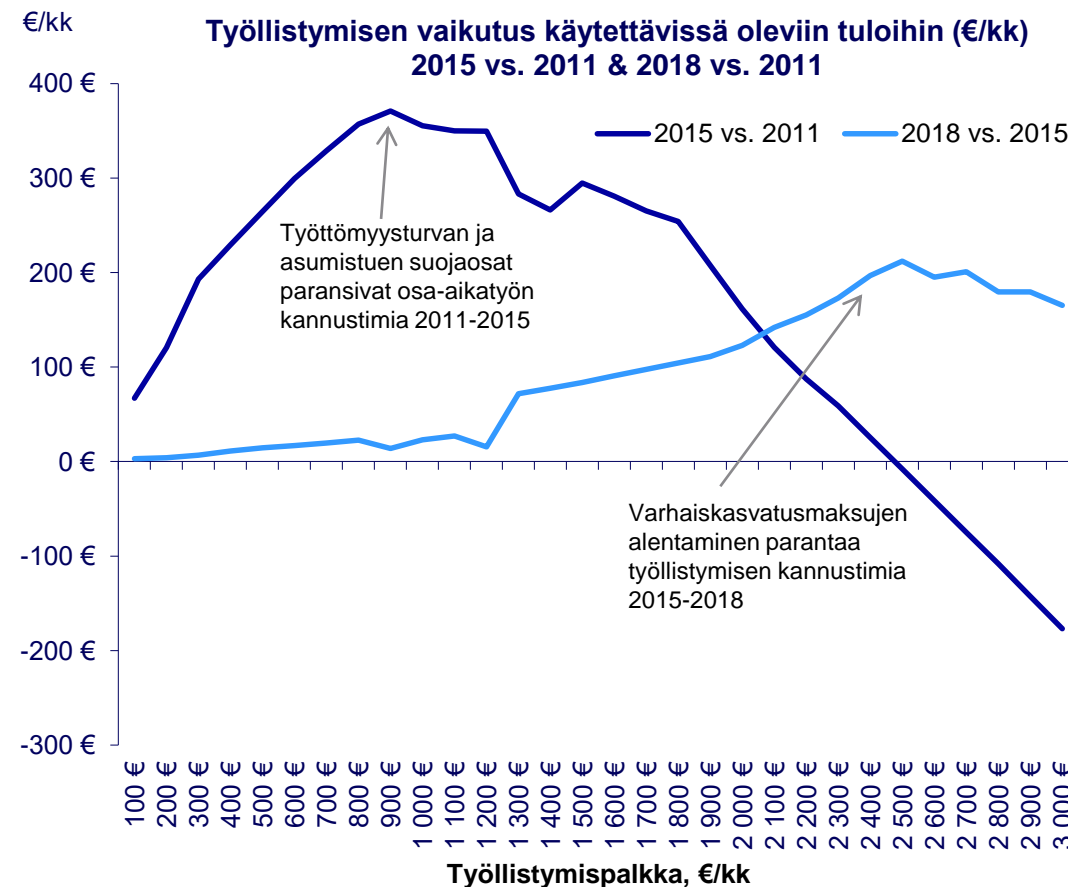
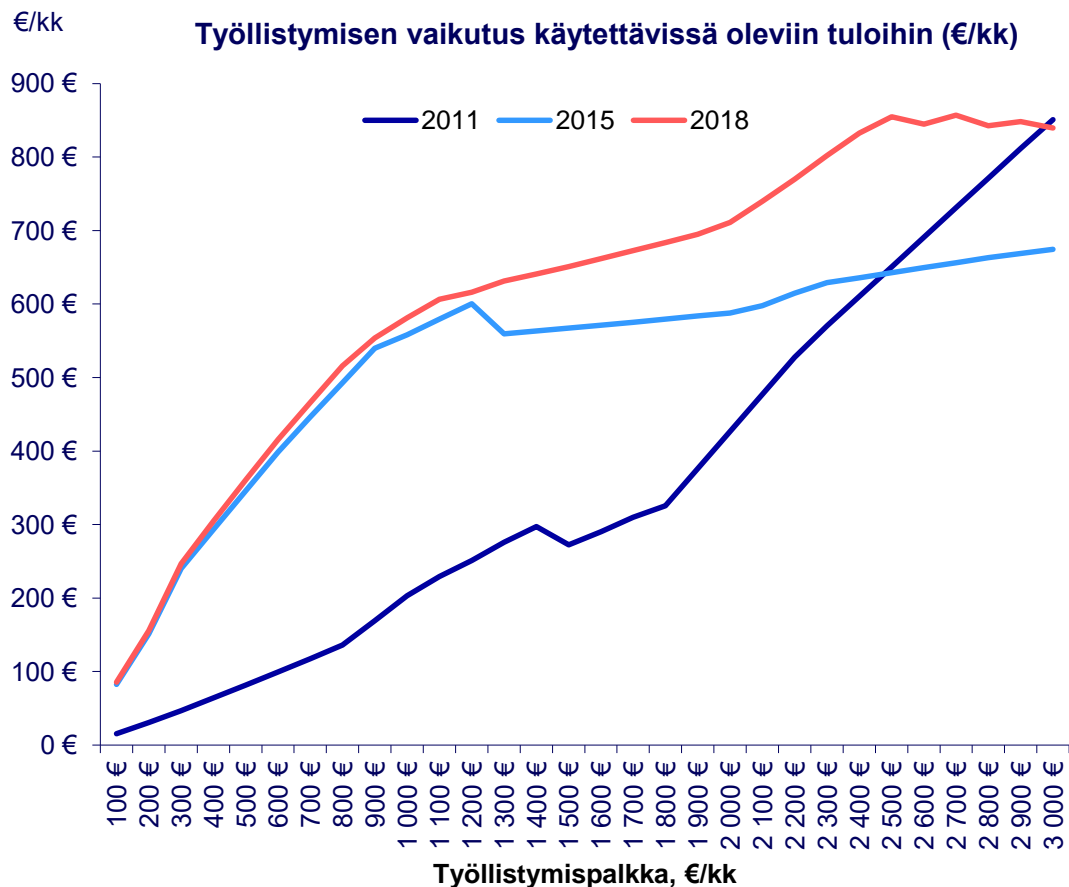
Esimerkki: Yksin peruspäivärahalla keskiuudessa kaupungissa vuokralla asuva työtön
Kuinka paljon käteen jäävät tulot kasvaisivat työllistymisen myötä?

Oletukset vastaavat kuin Perusturvan riittävyyden arviointiraportin laskelmissa (THL (2015): Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2011-2015)

Talouspolitiikan vaikutus työllistymisen kannustimiin

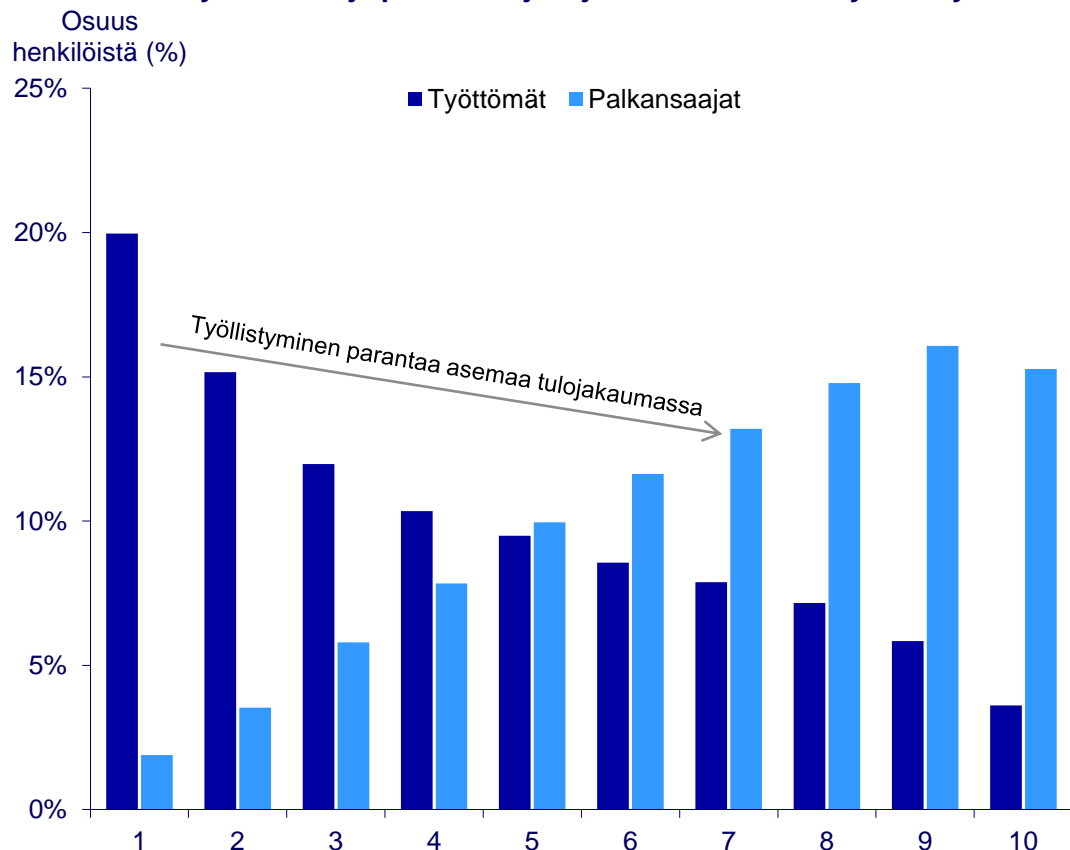
Esimerkki: Peruspäivärahalla keskisuudessa kaupungissa vuokralla asuva yksinhuoltaja (2 lasta varhaiskasvatuksessa)
 Kuinka paljon käteen jäävät tulot kasvaisivat työllistymisen myötä?

Päivähoitomaksuja maksetaan 11 kuukaudelta. Oletukset muuten vastaavat kuin Perusturvan riittävyyden arviointiraportin laskelmissa (THL (2015): Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2011-2015)

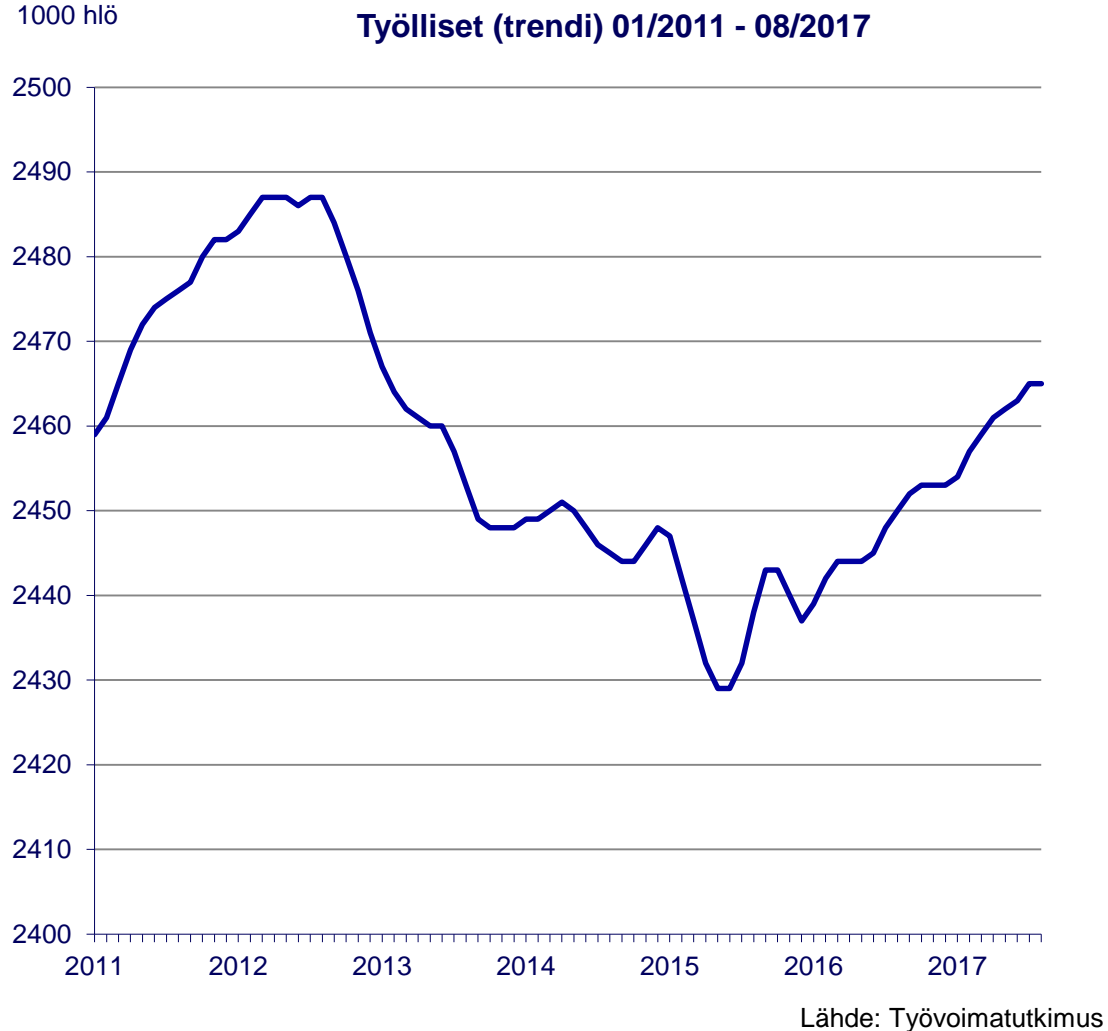
Työllisyyskasvu pienentää tuloeroja

Työttömien ja palkansaajien jakautuminen tulokymmenyksiin

- Työttömän työllistyminen 2 000 €/kk palkalle kasvattaa esimerkkilaskelmassa käytettävissä olevia tuloja n. 600 €/kk
- Työttömyysetuuksia saavat sijoittuvat pienituloisempiin tulokymmenyksiin, palkansaajat keski-/suurituloisiin → Työllistyminen parantaa merkittävästi asemaa tulojakaumassa
- Talouskasvun suurimpia hyötyjiä ovat ne työttömät, jotka saavat työpaikan työllisyyden kasvaessa

Työllisyyskasvu pienentää tuloeroja

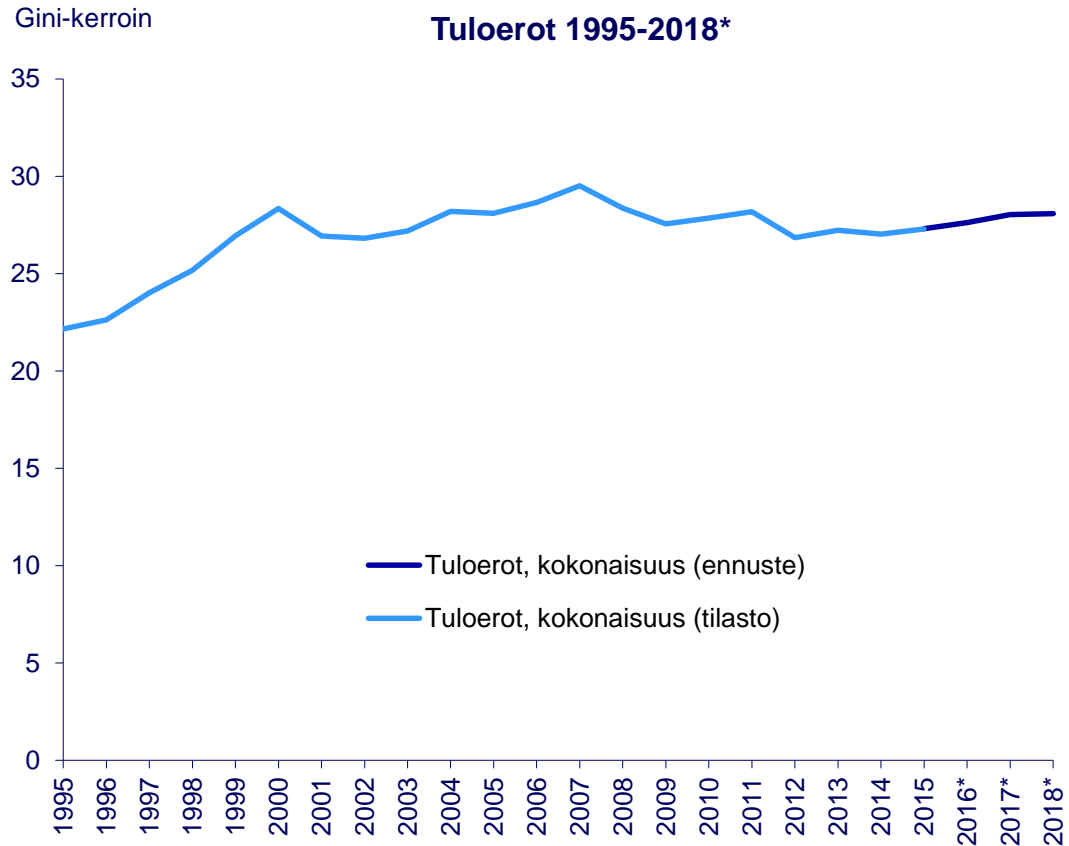
- Talouskasvun suurimpia hyötyjiä ovat ne työttömät, jotka saavat työpaikan työllisyyden lisääntyessä
- Tämän vaalikauden aikana työllisyys on kasvanut noin 36 000 henkilöllä (työllisyysasteen trendi 05/2015-08/2017)
- Oleellinen kysymys: mikä osa työllisyyden muutoksista on talouspolitiikan ansiota?
 - Tähän kysymykseen vastaamiseen tarvittaisiin dynaamista (käyttäytymisvaikutukset huomioivaa) mikrosimulointimallia
 - Suomessa ei toistaiseksi ole käytössä käyttäytymisvaikutukset sisältäviä mikrosimulointimalleja, joiden avulla politiikkamuutosten dynaamisia tulojakovaikutuksia voitaisiin arvioida

Tuloerojen kokonaiskehitys ja talouspolitiikan vaikutus

Tuloerojen ennustaminen

- Talouspolitiikan lisäksi tuloerojen kehittymiseen vaikuttavat rakenteelliset tekijät (mm. väestön ikärakenteen muutos) ja suhdannetekijät (työllisyyden kehitys, tulojen kehitys)
- Miten tuloerojen kehitystä voidaan ennustaa?
- Yhdistetään mikrosimulointimalli ja VM:n ennuste
 - VM:n syksyn 2017 ennusteen avulla arvioidaan, kuinka mm. ikärakenne, työllisyys ja tulot (ansiotulot, pääomatulot, osinkotulot, etc.) muuttuvat tulevina vuosina
 - Mikrosimulointimallin aineistoa päivitetään tuleville vuosille (ns. ajantasaistetaan) ennusteen mukaisesti: rakenteelliset muutokset, työllisyysmuutokset ja ennustettu tulokehitys viedään mikroaineistoon
 - Mikrosimulointimallin lainsäädäntö päivitetään tuleville vuosille
- Ennusteesta ei ole mahdollista erotella hallituksen toimien välillisiä vaikutuksia muista muutoksista
- Huom. Mikrosimulointimallin ajantasaistusta ei ole tehty ensisijaisesti tulonjakotarkastelua varten. Mm. tulojakauman muutoksia ei menetelmässä ennusteta (=mihin kohtaan tulojakaumaa tulojen kasvu kohdistuu). Siksi tuloksiin tulee suhtautua lähinnä suuntaa antavina

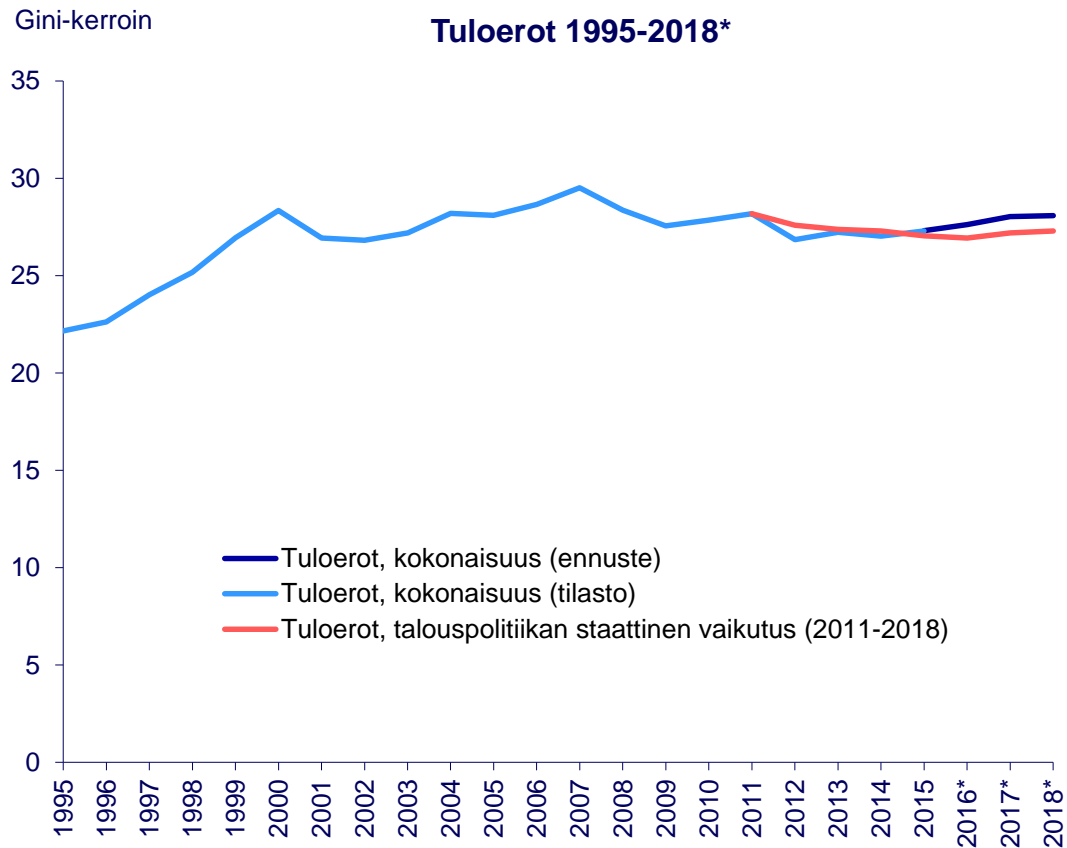
Tuloerojen kehitys 1995-2015 ja ennuste tuloerojen kehityksestä 2016-2018

Lähteet: Tulonjaon kokonaistilasto, SISU-mikrosimulointimalli, omat laskelmat

- Tuloerot eivät ole 2000-luvulla juurikaan muuttuneet
- Gini-kertoimella mitattuna tuloerojen ennustettu kasvu 2015-2018 on +0,8 päätyen korkeimmalle tasolle sitten vuoden 2011

Tuloerojen kehitys 1995-2015, ennuste tuloerojen kehityksestä 2016-2018 ja talouspolitiikan vaikutus tuloeroihin

Lähteet: Tulonjaon kokonaistilasto, SISU-mikrosimulointimalli, omat laskelmat

- Tuloerot eivät ole 2000-luvulla juurikaan muuttuneet
- Gini-kertoimella mitattuna tuloerojen ennustettu kasvu 2015-2018 on +0,8 päätyen korkeimmalle tasolle sitten vuoden 2011
- Talouspolitiikka on 2011-2018 staattisesti mitattuna kokonaisuutena tuloeroja kaventavaa – rakenteelliset muutokset ja suhdannemuutokset ovat kasvattaneet tuloeroja hieman talouspolitiikkaan verrattuna
- Tällä vaalikaudella tuloerojen ennustetaan kasvavan sekä talouspolitiikan että muiden muutosten johdosta

Kenen talkoot?

Huomioita ja johtopäätöksiä tuloksista

Kenen talkoot?

Huomioita ja johtopäätöksiä

Talouspolitiikan voittajat ja häviäjät 2011-2018

- Talouspolitiikka on kasvattanut pienituloisten tuloja ja pienentänyt suurituloisten tuloja 2011-2018, vaalikausien välillä on kuitenkin painotusero
- Sosioekonomisista ryhmistä työttömien tulot ovat kasvaneet talouspolitiikan seurauksena eniten ja opiskelijoiden tulot ovat puolestaan laskeneet eniten

Talouspolitiikan sukupuolivaikutusten arviointi

- Talouspolitiikka on kasvattanut naisten tuloja ja pienentänyt miesten tuloja 2011-2018, tällä vaalikaudella miehet ovat hyötäneet talouspolitiikasta hieman naisia enemmän

Talouspolitiikan dynamiikka

- Vuosina 2011-2015 tehdyt politiikkamuutokset paransivat kannustimia työllistyä osa-aikatyöhön, mutta heikensivät kokopäivätyön kannustimia
- Tällä vaalikaudella tehdyt politiikkamuutokset ovat parantaneet kokopäivätyön kannustimia
- Positiiviset työllisyysvaikutukset parantavat talouspolitiikan tulonjakovaikutuksia staattisiin laskelmiin verrattuna, työpaikan saavat työttömät ovat nousukauden suurimpia voittajia

Kenen talkoot?

Huomioita ja johtopäätöksiä

Ennuste tuloerojen kehityksestä 2016-2018

- Pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna tuloerot eivät ole juurikaan muuttuneet 2000-luvulla
- Gini-kertoimella mitattuna tuloerojen ennustettu kasvu 2015-2018 on +0,8 päätyen korkeimmalle tasolle sitten vuoden 2011

Talouspolitiikan ja muiden muutosten (rakenteet, suhdanteet, työllisyys) vaikutus tuloeroihin

- Talouspolitiikka on 2011-2018 staattisesti mitattuna kokonaisuutena tuloeroja kaventavaa – rakenteelliset muutokset ja suhdannemuutokset ovat kasvattaneet tuloeroja talouspolitiikkaan verrattuna
- Tällä vaalikaudella tuloerojen ennustetaan kasvavan sekä talouspolitiikan että muiden muutosten johdosta

Mitä seuraavaksi?

- Käyttäytymisvaikutusten huomiointi tulonjakoarvioissa: työllisyyttä kasvattavat toimet voivat staattisesti mitattuna kasvattaa tuloeroja
- Tuloerojen ennustamisen kehitystyö: mm. tulojakauman ennustaminen

Lisätietoja

Olli Kärkkäinen, Yksityistalouden ekonomisti

oli.karkkainen@nordea.com

Twitter: [@OlliKarkkainen](https://twitter.com/OlliKarkkainen)

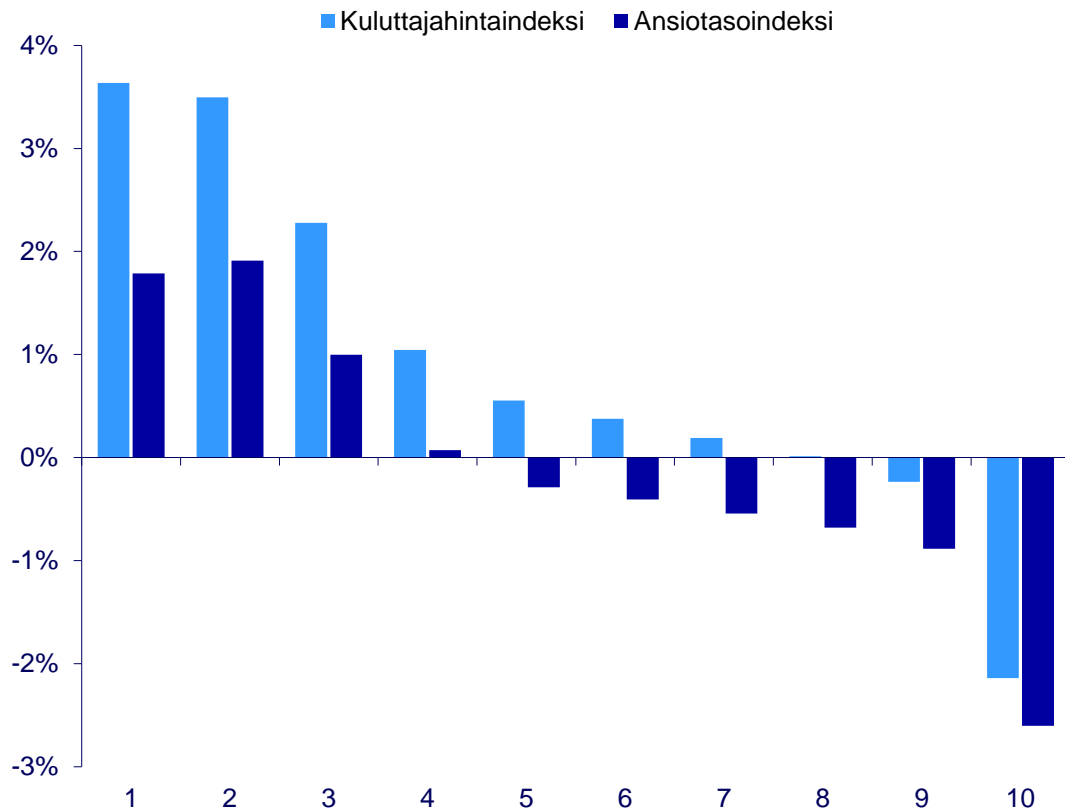
**Liite 1:
Herkkyyssanalyysiä laskentaoletusten
vaikutuksista**

Tärkeä oletus: mikä on päätösperäistä?

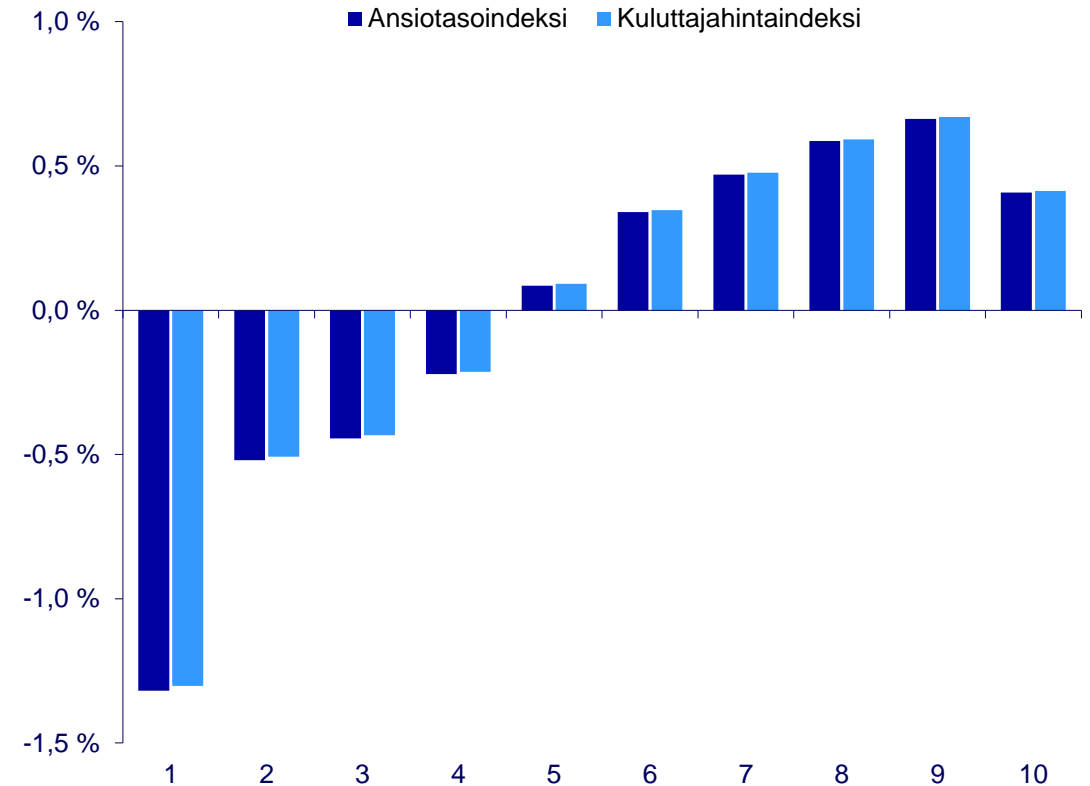
1. Lainsäädännön euromääräiset parametrit muutetaan aineistovuoden tasoon **kuluttajahintaindeksillä**
 - Sosiaalietuuksien ansiotasoa hitaampi kasvuvauhti ei ole päätösperäistä niin kauan kun sosiaalietuuksien ostovoima ei heikkene
 2. Lainsäädännön euromääräiset parametrit muutetaan aineistovuoden tasoon **ansiotasoindeksillä**
 - Sosiaalietuuksien ansiotasoa hitaampi kasvuvauhti tulkitaan päätösperäiseksi muutokseksi
- Kuinka tulokset muuttuisivat jos kuluttajahintaindeksin sijaan käytettäisiin ansiotasoindeksiä?

Ansiotasoindeksin käyttäminen verrokkina heikentäisi laskelmassa pienituloisten asemaa, koska sosiaalietuudet kasvavat ansiotasoa hitaammin. Tällä vaalikaudella indeksivalinnalla ei ole vaikutusta.

Talouspolitiikan vaikutus tulokymmenysten käytettävissä oleviin tuloihin 2011-2018 (%)

Talouspolitiikan vaikutus tulokymmenysten käytettävissä oleviin tuloihin 2015-2018 (%)

**Liite 2:
Laskelmissa huomioidut
politiikkamuutokset**

Laskelmissa huomioidut politiikkamuutokset

- SISU-mikrosimulointimallin huomioimat välittömien verojen ja tulonsiirtojen vaikutukset
- Vuoden 2018 osalta laskelmissa on huomioitu mm.
 - Ansiotuloverotukseen tehtävät muutokset
 - Palkansaajien vakuutusmaksuihin tehtävät muutokset
 - Yle-veroon tehtävät muutokset
 - Sosiaalietuuksien indeksijäädytys
 - Takuueläkkeen tasokorotus
 - Yleisen asumistuen enimmäisasumismenojen jäädytys
 - Vähimmäispäivärahojen korotus
 - Lapsilisien yksinhuoltajakorotus
- Vuoden 2018 osalta aineistolaskelmissa **EI** ole huomioitu
 - Työttömyysturvan aktiivimallin vaikutuksia
 - Varhaiskasvatusmaksujen muutoksia (ne on kuitenkin huomioitu esimerkkilaskelmissa)
 - Asumistuen osa-asuntonormin palauttamista
- Laskelmissa ei ole mukana välillisiä veroja tai julkisia palveluja
 - Mm. arvonnisäveron korotus 2013 + valmisteverojen kiristykset
 - Yhteisöveroale + osinkoveromuutos 2014:
 - Mukana vain osinkoverotus
 - Kuka maksaa yhteisöveron?